



לתלמידיהם את יסודות העירובין, אשר לילדים אלו כבר יהיה בעז"ה גירסא דינקותא לנושא זה.

יחד עם זאת ציין המלמד, שגליונות "תיקוני עירובין" מצטרפים ג"כ להקנאת המושגים של העירובין בין לצעירי הצאן ובין לחובשי ביהמ"ד. ויה"ר שיהיה לתועלת ויגדיל תורה ויאדיר.

פח אשפה תחת החוט לפני הלחי

ביום שישי האחרון (פרשת ויקרא) הגיעה שאלה מאחד העוסקים בעירובים, שהתעורר לכך שאחד מהלחיים של העירוב השכונתי ממוקם בחצר במקום הסמוך לפחי האשפה, והפחים עומדים בדרך כלל תחת החוט. והנה הפחים הירוקים המצויים בזמנינו, גובהם י' טפחים, ויש בתוכם ד' על ד' טפחים, וא"כ הרי דין הפחים כרשות היחיד גמורה, וכותלי הפח הם מחיצה גמורה, וא"כ יש כאן מחיצה המחלקת באמצע צורת הפתח, ופוסלת אותה [מפני שנעשה כשני פתחים, ובכל צד יש רק לחי אחד תחת המשקוף].

שאלה זו היתה כבר לפני שנים רבות לגבי המכונניות החונות תחת צורות הפתח של העירוב, שדין כרשות היחיד וכמחיצה [באופן שאין תחת המכוננית חלל בגובה ג' טפחים מהקרקע, דאין חסרון של מחיצה תלויה], ויש מדקדקים שהיו משתדלים שצורת הפתח תהיה בצמות שבקצה הרחוב, שבמקום זה אין מכונניות חונות.

אך למעשה הוראת הרבנים שאין חשש פסול בכה"ג, והטעם משום שדבר עראי אינו מחלק את צורת הפתח, ואינו גורם להגדיר את הצדדים כדברים מחולקים, וכן נוהגים בכל המקומות שלא להקפיד על מכונניות החונות תחת צורת הפתח. ולפ"ז אין חשש בפח אשפה שעומד תחת צורת הפתח. וע"ע בקטע הבא בדין פחי "צפרדע" העומדים בקביעות תחת החוט.

בלוני גז שהוצבו תחת החוט לפני הלחי

שאלה נוספת שהיתה ביום שישי האחרון, הבודק באחד העירובים בעירונו גילה באחד המקומות, שעשו שיפוצים בבנין והעמידו לפני הלחי שני בלוני גז גדולים, כלומר, שינו את מקומם בחצר וקבעו את מקומם לפני הלחי. הנה בעיה זו היא מעין הבעיה הקודמת המוזכרת לגבי הפחים, אמנם בלוני גז אינם רשות היחיד בדרך כלל, כיון שהקוטר שלהם הוא כ-35 ס"מ והיינו קצת יותר מד' טפחים לשיעור הגר"ח נאה, אבל כיון שהם עגולים אין בהם ד' על ד' טפחים בריבוע, ולכן אינם רה"י. אך עדיין יש בהם שיעור מחיצה ברוחב ד' טפחים [כמו"כ יש לדון מצד שהם עומדים בחלל צורת הפתח בתוך ד' טפחים ללחי, וכבר הבאנו דין זה בגליונות הקודמים]. אלא שיש לדון האם בלוני גז נחשבים דבר קבוע, מצד אחד הם תמיד עומדים באותו מקום, וכאשר מחליפים ומסירים את הבלונים הישנים מיד שמים במקומם אחרים, מצד שני מסתבר לומר שכיון שמחליפים אולם ואין חפץ מסוים שעומד קבוע במקומו, אינו נחשב כדבר קבוע.

נידון זה ידוע בקשר לפחי האשפה הגדולים הנקראים "צפרדע", שאינם מחוברים לקרקע ומפנים אותם פעמיים בשבוע, אלא שמחזירים אותם מיד למקומם, האם פח כזה העומד תחת החוט נחשב קבוע במקומו. [ברור שבמקרה שלפעמים מחזירים אותו למקום שונה, נחשב כדבר שאינו קבוע במקומו, אלא הנידון כאשר המקום די מסוים, ומחזירים אותו תמיד לאותו



בלוני גז שהוצבו תחת החוט לפני הלחי

מקום תחת החוט]. ולמעשה הדעה המקובלת יותר שכיון שמרימים את הפח פעמיים בשבוע, עצם ההרמה עושה שיחשב כדבר שאינו קבוע במקומו. [ואפשר שיש מחזירים בזה].

אבל לגבי נידון דין בבלוני גז תחת החוט, קשה יותר להחשיבם כדבר עראי, כיון שבדרך כלל לא מחליפים אותם בתדירות גדולה כ"כ, [כאשר הם משמשים למשפחה אחת], זה לא פעמיים בשבוע, ואף לא פעם בחודש, וא"כ כיון שעומדים יותר מחודש יש צד גדול להחשיבם כדבר קבוע. ומאחר שיש בו שיעור מחיצה יתכן שגורם פסול לצורת הפתח.

פתרון להחשיב את בלון הגז כלחי

הפתרון במקרים אלו הוא שהבלון גז עצמו ישמש לצורת הפתח, הרי גבהו י' טפחים, והוא חלק ללא בליטות ושקעים, וכשר להחשיב כלחי אם החוט עובר על גביו [ומה שהוא מתעגל בחלק העליון לא מהווה שאלה כלל, כיון שמתחת לתחילת העיקום כבר יש גובה י' טפחים, והגוד אסיק של הלחי הוא מהמקום שהבלון מתחיל להתעגל]. וכך שמענו מת"ח נוספים העוסקים בעירובין, שפתרון זה היה ידוע אצלם.

אלא שהחסרון בפתרון זה, כיון שמדי תקופה מחליפים את הבלונים כאמור לעיל, ואין הכרח שיניחו את הבלון החדש בדיוק באותו מקום, [מאחר והצינורות שמחברים את הבלון גמישים מעט ויכולים להגיע למרחק 20 ס"מ], וא"כ יתכן שכשיחליפו בלון יניחו אותו שלא מתחת החוט, והבודק לא יבחין בשינוי קטן כזה. לכן בדרך כלל יש להמנע מלסמוך בקביעות כל דבר כזה, שיתכן שיחול בו שינוי הפוסל, [וכן מבואר בגמ' (עירובין דף ח.) שאסור לעשות עירוב ע"י אשפה שיתכן שיפנו אותה ממקומה, ואנשים ימשיכו לטלטל בשוגג]. אלא זה פתרון זמני עד שישנו את המקום של צורת הפתח.

בשלב זה כדי לוודא שהבלון עומד תחת החוט, הזמין הבודק המקומי שליח מטעם מוקד העירוב שיביא לבדוק את המקום המדויק, והבודק המקומי הודרך שיצטרך בינתיים לבדוק כל יום שישי אם בלון הגז עומד באותו מקום, עד שיתקנו באופן אחר.

יש לציין נקודה נוספת שהעירו העוסקים בעירובין בכמה מקומות, עירוב צריך להיעשות בצורה ניכרת ויפה, משום נוי המצוה, וכדי שיהיה ניכר מקום העירוב וגבולותיו, ולא שיצטרכו לנחש מה משמש לעירוב.



מאמר בענין פורים דמוקפין בבני ברק

בימים אלו אנו עומדים לקראת ימי הפורים הבעל"ט. ידוע הנידון האם בני ברק עושה את הפורים ביום י"ד או גם ביום ט"ו, וכבר יצאו כמה חוברות ע"ז לכאן ולכאן, ויסוד השאלה תלויה גם בהלכות תחומין, ועל כן נזכיר בקצרה את פרטי הנידונים. ולא באנו להכריע, אלא לבאר.

א. העיר יפו העתיקה, היא ספק מוקפת חומה. ע"י בלוח ארץ ישראל שהביא שהיה מנהג בזמנו לקרוא מספק בני הימים בכל הערים הידועות המוזכרות בנביא שהיו בארץ ישראל בזמן יהושע, כמו חברון שכם יפו (המוזכרת בפרק י"ט פסוק מ"ו) עכו ועוד. ואפילו בצפת וחיפה שלא הוזכרו בנביא. וע"י בחוברת "הימים האלה נזכרים" שהאריך במקורות המנהג. אמנם בשנים המאוחרות יותר נחלש המנהג. [ובזמנינו במקומות שיש קיבוץ אברכים, מחדשים את המנהג].



נושא התחומין, שכן אם בני ברק יחד אם ר"ג וגבעתיים, מנותקים מתל אביב יפו, יוצא שאסור ללכת בשבת למערב תל אביב, אלא עד שיעור אלפיים אמה מקצה גוש הבתים שלפני נתיבי איילון.

וביאור ענין הקשתות הוא, דהנה כאשר יש שקע בעיר כעין קשת, אומרת הגמי' (עירובין דף נה.) שרואים את החלל כאילו מלא בתים וחצרות ונעשה כחלק מהעיר, ומסופו מתחילים למדוד תחום שבת. מאחר וחלל זה הוא כחלק מהעיר, יש להסתפק האם כשיש עיר אחרת שהבתים שלה מתחילים בתוך החלל, תחשב כהמשך לעיר בעלת הקשת וייעשו כעיר אחת, כעין האמור לגבי ערים הסמוכות בתוך קמ"א אמה. והנה דין זה לא הוזכר בגמ', אלא בכל מקום אמרו שהחיבור עד קמ"א אמה בלבד. ראשון המדברים בזה הוא החזו"א, ובתחילה (בס"פ פ' לדה נה:) נקט שאינו חיבור, ואח"כ (בס"פ ק"י ס"ק כ"ג) נקט שזה חיבור, והסתפק לגבי חיבור ע"י הריבוע שמרבעים את העיר. בנושא זה נתחברו הרבה חיבורים, עם ראיות והוכחות ואכמ"ל. ולמעשה הורה מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל לגבי דין תחומין, שלא לסמוך על חיבור קשתות, וכן תלמידי החזו"א מחמירים שלא לסמוך על חיבור זה.

לפ"ז נפק"מ לענין פורים בט"ו, כיון שקצה הבתים של מערב תל אביב, נכנס בכעין קשת של גוש הבתים של רמת גן והמחובר לה, וא"כ אם קשתות מחברות, נחשב כרצף בתים מב"ב עד יפו ונשאר הדין כפי שהיה בזמן החזו"א. אבל אם קשתות לא מחברות, אין היום חיבור כלל, ואין דין קריאה בט"ו.

ח. יש מוסיפים ומפקקים על הצד לחייב את בני ברק בט"ו, דאפשר שכל דין חיבור ע"י קשתות [לשיטות שקשתות מחברות] אינו שייך אלא לדיני התחומין, שבהם נאמר דין ריבוע העיר, כמ"ש בגמ' שם דילפינן כזה יהיו כל שובתי שבת, משא"כ לגבי מגילה אין חיבור אלא בבתי ממש, [ועי' בחזו"א סי' קנ"א שהסתפק שמוא לא ילפינן מתחומין דין חיבור בקמ"א אמה, אלא רק רצף גמור בעי' אמה]. ועי' בחוברת הימים האלה נזכרים, שהאריך עוד לפקפק על חיבור הקשתות במקום זה.

ט. למעשה ידוע שדעת מרן הגר"נ קרליין שליט"א שכיון שיש כמה ספקות אין חיוב מעיקר הדין לקרוא בבני ברק בט"ו בזמן הזה, ומ"מ אינו רוצה לבטל מה שהנהיגו כיון שעכ"פ יש צדדים לחייב. ודעת מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א להמשיך לקרוא ככל הערים המסופקות, ואפשר שטעמו משום שיש להחמיר שקשתות מחברות לענין מגילה, או שלא לשנות מהנהגת החזו"א כיון שיכול לחזור הדבר לקדמותו ע"י חיבור חדש.

י. יש לציין עוד, מש"כ בחוברת "אגרות שניות" כנגד כל הנ"ל, [אחר שהעלה כמה צדדים שאולי יש מקום לחשוש לחיבור בין ב"ב ליפו], שגם לולי החיבור לעיר יפו, יש לדון מצד כמה וכמה ערים נוספות שהיו מוקפות חומה, כגון אונו המוזכרת בגמ', ותל גרישה.

ובפרט מאחר וגוש דן הוא שטח מישורי גדול שרובו גוש בתים אחד, ובשבת דן היו כמה ערים מוקפות חומה [לפי הצד שכל המוזכר נבניא היה מוקף חומה], א"כ קרוב הדבר שהיה באיזה מקום מגוש הבתים הגדול הזה, עיר מוקפת חומה. ע"ש שהאריך. ויש לדון אם צריך לחוש להנחה כזו.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:



ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

ב. מאחר ויפו מהערים המסופקות, יש לכאורה דין ספק גם על כל הסמוך והנראה לכרך. אמנם נחלקו בזה המשגיב והחזו"א. הביאור הלכה (סי' תרפ"ח ס"ב ד"ה או) כתב שהסמוך לערים המסופקות אינו צריך לקרוא בט"ו, אלא רק ב"ד. והחזו"א (סי' קנ"ג סק"ג) תמה דהא דין סמוך נלמד מפסוק, ואותו הספק שיש בכרך יש גם על הסמוך לו, ולכן פסק ששוין הן ויקראו בב' הימים.

ג. לפ"ז יש לחייב את בני ברק מפני שהיא סמוכה ליפו. וכאן צריך לכאר, הלא המרחק בין ב"ב ליפו הוא כ-4 ק"מ, ודין סמוך הוא בערך ק"מ אחד. אלא הביאור הוא שהגדרת עיר ע"פ הלכה אינה לפי שם העיר, אלא לפי גוש הבתים, שאם יש רצף בתים בין שתיים ושליש ערים, כולם כעיר אחת. ואם יש עיר אחת שיש הפסקים בין שכונותיה, נחשבות השכונות לערים נפרדות. ודין זה נלמד מדין התחומין כמו שכתב החזו"א (סי' קנ"א), דמבואר שם (עירובין דף נב: נה:) שכל הסמוך בתוך שבעים אמה ושיירם נחשב רצף אחד של בתים וכעיר אחת היא. וכל שיש הפסק בשיעור זה, אינו נחשב עיר אחת. וכשמדובר בין שתי ערים נותנים שבעים אמה לכל צד והן מתחברות עד קמ"א אמה, (ע"ש בחזו"א שנראה שהסתפק אם לומדים למגילה גם דין קמ"א אמה).

וא"כ מאחר והעיר בני ברק סמוכה לרמת גן, ורמת גן לתל אביב, ותל אביב ליפו, נמצא שהעיר בני ברק נמשכת עד יפו, וכמו שלגבי תחומין הכל נחשב עיר אחת, כך לגבי מגילה כל הבתים נחשבים עיר אחת, וא"כ כל העיר סמוכה לעיר יפו העתיקה שהיא ספק מוקפת חומה כנ"ל. כך כפי הנראה היתה המציאות בזמן מרן החזו"א, ולכן בסוף ימיו ביקש לקרוא את המגילה גם ביום ט"ו באדר, מספק.

ד. אך לפי המבואר באות ב', חומרא זו היא רק לחזו"א לשיטתו, משא"כ לדעת הבה"ל שא"צ לקרוא בסמוך לערים המסופקות, ה"ה שא"צ לקרוא בבני ברק הסמוכה ליפו, דסוף סוף העיר יפו עצמה היא רק ספק מוקפת חומה מימות יהושע בן נון.

אבל יש אומרים [בשם מרן הגר"נ קרליין שליט"א בדעת החזו"א] שיש סיבה לחייב את בני ברק בספק זה, גם לדעת הבה"ל, משום שמאחר וע"י רצף הבתים נחשב הכל כעיר אחת, א"כ זה יותר מסמוך, אלא זו העיר גופא, וביזה גם הבה"ל מודה שחייבת לקרוא גם בט"ו. ויש להאריך בזה ואכמ"ל.

ה. אמנם המציאות בזמנינו השתנתה ממה שהיה בזמן החזו"א, מאחר והרחיבו את כביש נתיבי איילון העובר בתל אביב, והרסו כמה מבנים הסמוכים לו. ודבר זה עורר הגאון רבי שריה דבליצקי שליט"א בחוברת "האגרת הזאת", שבדקו ומדדו שלכל האורך יש הפסק בין הבתים בשיעור יותר מקמ"א אמה. מרחק זה אינו גדול כלל, והוא לשיעור הגר"ח נאה 68 מטר, ולשיעור חזו"א כ-81 מטר, ורוחב נתיבי איילון במקום הכי צר הוא 90 מטר. לפ"ז יוצא שאין רצף בתים מב"ב עד יפו, אלא העיר ב"ב ההלכתית מוסיימת לפני נתיבי איילון.

ו. והנה עדיין יש לדון שאמנם מהבתים הסמוכים לנתיבי איילון עד יפו העתיקה יש יותר משיעור מיל [שיעור מרחק הנחשב סמוך], אבל עד תחילת שאר הבתים המחוברים ברצף בתים ליפו, אין מרחק מיל אלא כתשעים מטר וכנ"ל, והרי זה כסמוך.

אבל בנידון זה כתב החזו"א (סי' קנ"ג סק"ב) שאין דין סמוך אלא כשסמוך לעיר המקורית העתיקה, ולא בסמוך לבתים שנמשכים לה ברצף בתים.

ז. בכל הנ"ל המציאות ברורה, אבל הנידון המרכזי הוא האם "קשתות" מחברות. והנפק"מ הגדולה יותר בשאלה זו היא לגבי

פועל התקין לחי והתברר שנשאר פירצה בצידו

נסיים בדבר אחד שהתגלה בשבועות האחרונים. אחד העירובים שלח את הפועל הקבוע של העירוב להתקין לחי לפני העמוד. במקום זה היו חייבים לחי, כי העמוד נמצא אחורי השער והמחיצה (ראה תמונה). הפועל הלך לבד, וכשהגיע למקום התקשר שיש בעיה להצמיד את הלחי לעמוד, מפני שיש לפניו טורנדה בטון גדולה, האחראי סמך על הפועל שכבר רגיל בעבודת הקודש, והדריך אותו דרך הטלפון. שאל אם הטורנדה מספיק גבוהה להחשב מחיצה, אמר הפועל כן. א"כ אמר לו שיחבר את הלחי לפני הטורנדה והיא תהיה מחיצה בין הלחי לעמוד. במקום זה היה בודק אדם מהאזור, כעבור כמה שבועות עלה בדעתו של האחראי לבדוק מה המצב של הדברים שנעשו, וגילה שמלכתחילה היתה כאן בעיה. הטורנדה גבוהה 80 ס"מ בלבד, ובחלקה אף פחות מכך, ואינה בגובה מחיצה כשרה לפי מה שנהוג להקפיד על שיעור חזו"א ולכתחילה שתהיה בגובה מטר שלם כמ"ש ששיעורין של תורה למרן הקה"י. וא"כ נמצא שיש פירצה בין הלחי להמשך המחיצה, ובמשנ"ב (סי' שס"ג) הביא מחלוקת בזה וצידד לאסור. מוקד העירוב השכונתי דאג לתיקון הדבר וחייב תוספת של גדר להשלים לגובה מטר כהלכה (ראה תמונה). ואף פינה את הצמחים והחול



הקרובים לטורנדה, כדי שהם לא יגרמו להחשיב את הקרקע גבוהה יותר וימעט את גובה המחיצה.

מדבר זה יש ללמוד שאף אלו שרגילים

בתיקון העירובים צריך שידעו את ההלכות, ולא מספיק מה שלומדים מהנסיון ומההוראות שנותנים להם בקביעות, כיון שבלי לימוד ההלכות אין יודעים לדמות מילתא למילתא בצורה נכונה, ולא מסתכלים על הדבר בהיבט ההלכתי.

בענין פורים דמוקפין בשכונת רמות

א. הנה העיר היחידה בכל ארץ ישראל שודאי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון ויודעים את מקומה, שהיא ודאי עושה את הפורים ביום ט"ו אדר, היא עיר הקודש ירושלים. אך דין ירושלים לענין זה הוא רק המקום שהיתה החומה באותו זמן, וזה כולל את העיר העתיקה [וכנראה עוד קטע סמוך לה במזרח ירושלים לכיוון השילוח וא"כ"מ]. שאר השכונות שבירושלים אינם "עיר המוקפת חומה", אלא שבכל זאת דינם לקרוא בט"ו, אם יהיו בגדר "סמוך" או "נראה" לעיר העתיקה. והנה כיום יש הרבה שכונות שאין רואים בהם את העיר העתיקה, ומה שיש לדון בהם היינו מדין סמוך.

ב. דין "סמוך" נאמר, כאשר העיר הסמוכה מתחילה בתוך מיל [אלפיים אמה, כקילומטר אחד] לעיר המוקפת חומה. לפ"ז כל גוש השכונות של מרכז העיר ירושלים, שהבתים רצופים ומגיעים ממש עד החומה, נחשב כולו סמוך לעיר המוקפת חומה, וקוראים את המגילה בט"ו ללא ספק. עד היכן נחשב כעיר אחת, שנדון אותה כסמוכה לעיר המוקפת חומה. דין זה נלמד מדין התחומין כמו שכתב החזו"א (סי' קנ"א), דמבואר שם (עירובין דף נב: נה:): שכל הסמוך בתוך שבעים אמה ושיריים נחשב רצף אחד של בתים וכעיר אחת היא. וכל שיש הפסק בשיעור זה, אינו נחשב עיר אחת. וכשמדובר בין שתי ערים נותנים שבעים אמה לכל צד והן מתחברות עד קמ"א אמה, (ע"ש בחזו"א שנראה שהסתפק אם לומדים למגילה גם דין קמ"א אמה). וכ"כ בספר מקראי קודש (סי' כ"ג) ועוד ספרים וע"ע במנחת יצחק (ח"ח סי' ס"ב).

ג. לפ"ז שכונות שאינן מחוברות ברצף בתים לגוש מרכז העיר (ראה מה שהארכנו בזה בחוברת "דרך התחומין" חלק ג' בדיני ירושלים), אינן נחשבות כחלק מהעיר מבחינה הלכתית, אלא הן כעיר בפני

עצמן. ויש בזה נפק"מ לשני דינים, א. לגבי התחומין, שמותר ללכת בשבת עד אלפיים אמה מוקצה העיר ששבת בה בתחילת שבת, ולפי המבואר לעיל היינו מהמקום שמסתיים רצף הבתים של העיר, למרות שיש עוד שכונות סמוכות הנקראות על שם העיר [ירושלים]. ומחמת זה יש כמה שכונות בעיר שההולך מהן בשבת צריך לעשות עירוב תחומין, לפי כמה וכמה שיטות, כמבואר בחוברת הנ"ל. וכבר הניחו עירוב תחומין ציבורי בכמה מקומות להתיר את ההליכה למי שיתקשר בערב שבת (למוקד העירוב השכונתי) להימנות עליו. ב. לגבי פורים, אם יש שכונה שמנותקת מרצף הבתים, יהיה דינה לקרוא את המגילה ב"ד ולא בט"ו, למרות שהיא נקראת ירושלים. יש שכונות שיש מחלוקת בהגדרת רצף הבתים שלהם, אך בהם יש לדון כמה צדדים להקל. השכונה שמנותקת לגמרי מהעיר, היא שכונת "רמות" עם כל השכונות שבה.

ד. בין שכונת רמות לעיר יש מרחק יותר מחצי קילומטר ללא בתים, ולכן היה צריך להיות שיקראו בה ב"ד, וכך היתה הוראת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל לפני כעשרים שנה. אבל בשנים המאוחרות יותר נעשה היקף של עירוב לחבר את רמות לעיר כדי שיוכלו לקרוא בט"ו. וזו השאלה המרכזית העומדת כעת, האם היקף העירוב שנעשה מועיל לתת לשכונת רמות דין מוקפין הקוראים בט"ו. ויש בזה שני נושאים.

האם עירוב מחבר ערים לדיני פורים

ה. הנידון הראשון האם עירוב [אפילו מהודר] מועיל לחבר ערים, או שמא עירוב נותן רק דין רשות היחיד המועיל לאיסור טלטול, אך אינו יכול לעשותן עיר אחת. והנה בנידון זה ידוע דעת מרן הקהילות יעקב (קריינא דאגרתא ח"ב סי' ק"ה) שאין עירוב מועיל להחשיב כעיר אחת לענין מגילה ופורים, וכן בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' ס"ב ד"ה נתעורר וד"ה ובהנ"ל) הביא בשם עוד כמה מגדולי ירושלים שאין העירוב מועיל לחבר, וכתב שיקראו בשכונת רמות ב"ד בברכה, רק כדי לחוש לחולקים כתב שיקראו גם בט"ו בלי ברכה. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' ק"ד) לגבי רמות שיקראו ב"ד, אלא שנמנע מלהורות למעשה בעקבות ויכוחים בין הת"ח שבירושלים. וכ"כ באור לציון (ח"א סי' מ"ה).

ולעומת הנ"ל דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שעירוב מועיל לחבר את העיר גם לענין מגילה. [יש שכתבו לאחרונה שבשכונה כמו רמות הנטפלת לירושלים בענינה, מודה הקה"י שהעירוב מחבר. אך לעומת זאת העידו כמה ת"ח שדברי הקה"י נאמרו על שכונת רמות]. כשנשאל מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כיצד לנהוג למעשה, אמר שמחלוקת זו לכל היותר לא נפקא מידי ספיקא, וא"כ צריכים לקרוא ב"ד בברכה ובט"ו בלי ברכה, ככל ערי הספיקות וכמבואר בשו"ע סי' תרפ"ח. אולם אח"כ באו וטענו שפשטה הוראת מרן הגרי"ש לקרוא בט"ו, אמר שמי שעושה כהוראות חמיו יכול לקרוא בט"ו שכבר הורה זקן, אך לדעת אביו וכל הגדולים הנ"ל קוראים ב"ד.

עירוב על כבישים שהם רה"ד

ו. הנידון השני הוא גם לפי הצד שעירוב מחבר להחשב עיר אחת לענין מגילה, עדיין יש לדון מצד כשרות העירוב, שהעירוב כולל בתוכו כמה רשות הרבים. ראשית כל, יש להגיש שהעירוב במקום זה נעשה במאמץ גדול והשקעה מרובה מאוד, מתוך דאגה להציל את האנשים שאינם יודעים להזהר, ומטלטלים בשבתות בדרך מרמות לעיר. והעירוב מפקוח כמ"ש הועד המטפל (במכתב מתאריך י"ב אדר ב' תשע"ד) שיש מקומות שנבדקים כל שבוע, ויש מקומות הנבדקים אחת למספר חודשים, תלוי ברגישות התוואי. ובודאי זכות גדולה לעוסקים בכך שמצילים את המטלטלים לפחות לפי שיטות מסוימות.

אך הבעיה הקשה שלמרות הפיקוח וההשקעה, יש דברים שאי אפשר שהעירוב יועיל להם, לפי הרבה שיטות. בשטח זה יש ארבעה כבישים מרכזיים, שהם רשות הרבים לפי רוב שיטות הפוסקים. הדנה בסתם רחוב של ט"ו אמה נחלקו הראשונים והפוסקים, דעת הרבה



החזו"א יהיה עירוב. [אע"פ שבכשרות העמודים צריכים לסמוך על שיטות אחרות, כי לפי החזו"א כל חוט שמתנדנד באמצע מהרוחות 5 ס"מ, הרי הוא לרגע יוצא מבין העמודים והעירוב פסול]. בכשרות העומד מרובה שנעשה בארבעת המקומות, יש מחלוקת בין רבני זמנינו, כיון שאין כ"כ אפשרות לעשות עומד מרובה ישר ומכוון, עקב גודל הכבישים והמחלפים, אלא שני ת"ח התחכמו ועשו כמה דברים שע"ז יתכן לדון את המחיצה כאילו סוגרת את הכביש, ושאר הרבנים חולקים עליהם. השאלות הללו מורכבות מאוד, ורק הבקאים ביותר מבינים את הנושא, אך נציין כאן נידון אחד, שהוא נפק"מ לעוד מקומות רבים שחושבים לסמוך ע"ז, ויש בזה תועלת.

הנה לפי החזו"א כאשר באמצע רחוב רשות הרבים חותך היקף שיש בו עומד מרובה, לרוחב הכביש, החלק הפנימי שבתוך ההיקף הוא רשות היחיד [מדאורייתא ומספיק תיקון צוה"פ], והחלק החיצוני הוא רשות הרבים (ראה ציור). לפ"ז ברור שצריך להעמיד את צורת הפתח בחלק הפנימי מהעומד מרובה ולפנים, אבל אם היא עומדת בחוץ, אפילו במרחק מטר אחד (ראה ציור), הרי היא בחלק שהוא רשות הרבים, ואינה כשרה. והדבר מצוי שטועים בזה. [אמנם כאשר שתי המחיצות שבצדדים ממושיכות מהעומד מרובה עד הצוה"פ, כתב החזו"א שגם קטע זה רה"י, אך זה רק מכה חידוש נוסף]. כמו"כ הטעות מצויה ביותר שיש הרבה מקרים שיש סילוק מחיצות של העומד מרובה, כלומר יש מחיצה בסוף הגורמת שמבחינה הלכתית אין העומד מרובה ממושיך ישר, אלא נוטה לצד ולא סוגר את הכביש, ויש להאריך ואכמ"ל.



בחדש האחרון ביקשו מאחד מהת"ח העוסקים בעירובין בירושלים לצורך כשרות העירוב הפנימי של רמות, שיבדוק את העומד מרובה שבכביש גולדה מאיר בין שני החלקים. בכביש זה יש שלש מקומות שסגרו בצורת הפתח, ובכולם היה פקפוק עומד מרובה. באחד המקומות ראה שיש אפשרות להשקיע ולתקן באופן שיתכן לומר שיהיה עומד מרובה ומ"מ עדיין אינו מוכרע, אך הדגיש להם שכיון שכל ההיתר של עומד מרובה הוא רק לשיטת החזו"א ולא למשנ"ב, לכן מצד אחד נכון להשקיע מאמץ לתקן כדי שיהיה צד היתר למטלטלים מחוסר ידיעה, אבל מצד שני התנה איתם שהוא יודיע לשואלים שאסור לסמוך ע"ז, כיון שלדעת המשנ"ב אינו מועיל, ויש בכביש זה איסור דאורייתא להרבה שיטות. יש לציין שבחודשים האחרונים נהרס העומד מרובה שהיה מזמן הגר"י בלוי זצ"ל, ונעשה דבר חדש במקום אחר, שבו הנידונים שונים ממה שהיה לפני כן, והעוסקים בעירוב כותבים שהם מחפשים עוד עצות כיצד לעשות שיהיה כשר יותר מבחינה זו, אך בינתיים לא נמצא פתרון מוסכם.

לאור האמור נמצא, שלדעת הרב שמטעם העירוב, יש עומד מרובה המכשיר את העירוב לפי שיטת החזו"א, ולא למשנ"ב. ויש רבנים שאומרים שגם לחזו"א אין להחשיב צורה זו לעומד מרובה. ולפ"ז לגבי טלטול בכבישים אלו [מרמות לעיר] ודאי יש להימנע, ולגבי פורים דנו הרבנים אם לאחר צדדים אלו מוגדר כספק, ויקראו בי"ד בברכה ובט"ו בלי ברכה, ולמעשה איננו באים להכריע בנידון, אלא ללמד את הנושא ההלכתי דרכנו בשאר ענינים, ובפרט בנושא זה שיש שכתבו הכרעה בנידון ולא הציגו את הצדדים נכון. לכן אנו מציגים את הצדדים, וההלכה מסורה לרבני המקום.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:



ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

ראשונים שדינו כרשות הרבים ואז אין עירוב של צורות הפתח מועיל לו, כי "אתו רבים ומבטלי מחיצתא", אלא צריך לעשות דלתות ושערים (כעין הנעשה ברמות פולין) שהיו ננעלים בלילה. אבל לעומתם הרבה ראשונים סוברים שאם אין שישים ריבוא עוברים בו אינו רשות הרבים, ועיין בביאור הלכה (סי' שמ"ה ס"ז) שאסף את דעות הראשונים ומצא בהם י"ב כנגד י"ב, וכתב במשנ"ב (שם ס"ק כ"ג) שמנהג העולם להקל [ולכן עושים עירוב בצורת הפתח, גם כשאי אפשר להעמיד שערים], אבל כל בעל נפש יחמיר לעצמו כי יש בזה גרר דחיוב חטאת, כלומר זו מחלוקת באיסור דאורייתא (בה"ל סי' שס"ד ס"ב).

כל זה כשאין חשש איסור לשיטות שצריך שישים ריבוא, אבל באמת גם בתוך השיטות שצריך שיעברו שישים ריבוא, שעליהם סמכו להקל, יש כמה דעות מתי כבר נחשב שעוברים שישים ריבוא שאז אסור גם לשיטות אלו. א. לשון השו"ע (סי' שמ"ה ס"ז) בדעת הי"א שצריך שיעברו באותו רחוב "בכל יום", אבל המשנ"ב (ס"ק כ"ד) דחה לשון זה שאין שום שיטה בראשונים הסוברת כן להלכה. ב. הביאור הלכה הביא דברי הרמב"ן ש"בדרך מעיר לעיר" [הנקראת בגמ' "סרטיא" ובזמנינו "כביש בין עירוני"] מודה רש"י שאין תנאי שיעברו בה שישים ריבוא. ואמנם לא מצאנו כדבריו בשאר ראשונים, אבל גם לא חלקו עליו. ג. השער הציון (ס"ק כ"ד) כתב ע"פ רש"י (דף נט. שהוא אבי שיטה זו) שמספיק "שיש בעיר שישים ריבוא", וא"צ שיעברו כולם באותו רחוב או מבוי המפולש. כלומר שעיר שיש בה שישים ריבוא תושבים, רחובותיה הם רשות הרבים. ד. הביאור הלכה הביא עוד שהריטב"א כתב בדעת רש"י שגם כשאין בתושבי העיר שישים ריבוא, אבל אם היא "רוכלת העמים" שבצירוף הנכנסים בה תדיר יש שישים ריבוא, יש לרחובותיה דין רשות הרבים, אע"פ שאין עוברים באותו רחוב ממש. ה. ידוע שהחזו"א חשש [לגבי הכביש השחור, ז'בוטינסקי] שכל שמעבירים בו סחורות לצורך שישים ריבוא, נחשב "משמש לשישים ריבוא", אע"פ שאין התושבים עצמם עוברים בו אף פעם (תיקון מבואות פ"א הערה 15).

לפיכך רחובות המשמשים מעבר מעיר לעיר, או שהם שנמצאים בעיר שגרים בה שישים ריבוא, או באזור שנמצאים בו שישים ריבוא תדיר, יש לחשוש יותר ולהחמיר שהם רשות הרבים, ואין ללמוד עליהם מהמנהג שהיה נהוג במקומות שלא היו חששות אלו. והנה בעירוב הנזכר עובר כביש בגין החוצה את כל העיר, והוא משמש לשישים ריבוא, כיון שבתושבי ירושלים עצמה יש יותר משישים ריבוא מלבד הנכנסים. כביש מנהרת הארזים, והמשך יגאל ידן, כביש 404, וכביש 443, גולדה מאיר, כל אלו הרי הם כבישים בין עירוניים המשמשים מעבר מירושלים לערים אחרות, ודינם כסרטיא שלדעת הרמב"ן היא רה"ר אף אם אין עוברים בה שישים ריבוא. כמו"כ הם משמשים בתדירות לשישים ריבוא. ודבר שלישי, שעד כמה שהעירוב יחבר אותם לעיר, יחשבו כרחובות בעיר של שישים ריבוא, שהם רה"ר לפי עוד כמה שיטות [עד כדי שהיה למרן הגריש"א צד לבטל את העירוב המחבר, כדי שלא יבאו לרמות איסור לשיטות אלו]. וא"כ בצורה כזו אין היתר לערב כבישים אלו.

פתרון ע"י עומד מרובה לחזו"א ולא למשנ"ב

כדי לפטור בעיה זו, השקיעו העוסקים בעירוב לעשות פתרון ע"י "עומד מרובה" שיועיל לפי שיטת החזו"א, שכנגד כל צורת הפתח שעל כביש כזה, עשו בסמוך מחיצה יותר מרחוב הכביש, ונקט החזו"א כשיטות שאין אתו רבים ומבטלי מחיצה של עומד מרובה. ובנוסף לכך נקט משנ"ב שאין עומד מרובה ביותר מי אמות הוא דין דרבנן, אבל מדאורייתא מועיל, ולכן דבר כזה מועיל לבטל את הדין רה"ר דאורייתא עכ"פ, ונשאר רק איסור דרבנן שע"ז מועיל צורת הפתח.

והנה המשנ"ב (בבה"ל סי' שס"ד ס"ב) חולק וסובר שרוב הפוסקים פסקו שאותו רבים ומבטלי מחיצה ויש בכה"ג איסור דאורייתא, ומ"מ כיון שלפי החזו"א זה מציל רבים מעון, עשו לפחות פתרון זה שלפי



שמחים שיש הרבה שמשקיעים בלימוד הגליונות, שהם המפתח לדעת כיצד לבדוק עירוב בומניו, והי רצון שהדברים יביאו הלאה תועלת רבה, והאחראים ימשיכו להצליח לבדוק ולתקן כהלכה. ונזכה להמשיך להוציאם, ולהוסיף חיזוק גדול בכל הנושאים העומדים לפנינו.

האם יש עירוב בפורים

שאלה זו נראית משונה, מה השייכות של פורים, לעירוב שנועד להתיר איסור טלטול שנאמר לגבי שבת. אולם השאלה הזו מתעוררת כל שנה בעיר הקודש ירושלים, שיש אומרים שהעירוב ישנה את דין הפורים מ"ד לט"ו, ולפ"ז יש לדון האם צריך שהעירוב יהיה כשר גם בפורים עצמו (ב"ד אדר).

דין קריאת המגילה בשכונות רמות

כידוע העיר העתיקה בירושלים היא עיר מוקפת חומה, ודין הפורים שלה הוא ביום ט"ו באדר. שאר הערים שאינם מוקפות חומה קורין ב"ד באדר. אבל כל ה"סמוך" ו"נראה" לעיר מוקפת חומה ג"כ קוראים בט"ו. לפ"ז השכונות הסובבות את העיר העתיקה, אין להן דין ט"ו מצד עצמן, אלא רק משום שהן סמוכות או נראות לעיר העתיקה.

שיעור המרחק שנחשב סמוך, הוא עד אלפים אמה, כשיעור תחום שבת. אבל אם יש עיר גדולה שקצה העיר סמוך תוך אלפים לעיר העתיקה, כל העיר קוראת בט"ו. לפ"ז השכונות בירושלים שמתפרסות על שטח גדול ורחוק יותר מאלפים אמה, יש לדון אם הן יצטרפו להיות עיר אחת, שאז הקצה שלהן מגיע סמוך לעיר העתיקה, ויהיה להן דין ט"ו, אבל עד כמה שיהיו שכונות שמונותקות מלהחשב עיר אחת, וקצה השכונות אינו בתוך אלפיים לעיר העתיקה, יהיה להן דין שקוראת ב"ד, אע"פ שהמרחק בין שכונה זו לשכונות אחרות פחות מאלפים אמה, כיון שהסמיכות צריכה להיות לעיר העתיקה עצמה (חזו"א סי' קנ"ג סק"ב).

והנה השכונות במרכז העיר ושכונות הצפון עד בעלז ורוממה, ודאי נחשבות עיר אחת, שאין הפסק כלל בין הבתים עד העיר העתיקה. אבל שכונות רמות רחוקות הן מבתי שכונות המרכז, ויש רווח גדול שאינו מיושב, באזור כביש רמות וכביש בגין, וכביש מנהרת הארזים 9-1. כמו כן שכונת רמת שלמה מנותקת מכל צד בשיעור המהווה הפסק לדין עיר אחת, שהוא קמ"א אמה ושליש [81 מטר לשיעור חזו"א להקל], כמבואר בדיני תחומין (שו"ע סי' שצ"ט ס"ז).

יש שרצו לדון ששכונת רמת שלמה תתחבר ע"י "קשת", וביאור הענין הוא ע"פ מה שמבואר לענין תחום שבת, שעיר העשויה כקשת [שיש חלל גדול ללא בתים], רואים את החלל כאילו מלא בתים, ומיישרים קו משני קצוות הקשת [במקום שאינו רחב יותר מד' אלפים אמה], ומוודדים את התחום מהקו והלאה. והסתפק החזו"א האם זה שלא מוודדים את החלל בתחום, אלא נידון כאילו הוא העיר עצמה, היינו שנעשה ממש כמו עיר גם לענין חיבור ערים זו לזו, ומועיל לענין תחומין, ועוד יש לדון האם מה שמועיל לענין תחום מועיל גם לענין פורים. מכיון שיש בזה סתירה בחזו"א לענין תחום, ועוד ספק האם מועיל גם לפורים, לכן לא סומכים ע"ז לבד. בשכונת רמת שלמה י"א שיש מקום אחד ברח' קהילות יעקב שרואים את בתי העיר העתיקה, וכבר האריכו לדון בזה ואכמ"ל. אבל ברמות יש בעיה כפולה, משום שאין להם אפילו חיבור שע"י קשתות, וגם אין רואים משם קצה של העיר העתיקה, ולכן יהיה להם דין קריאה בט"ו מצד דין "נראה אע"פ שאינו סמוך". בכל שנה ממציאיים סיבות נוספות שבשכונות אלו יקראו בט"ו, וכרגיל יש שנוקטים כצדדים אלו, ויש שדוחים אותם מההלכה.

חיבור ע"י עירוב

אחד הדברים העיקריים שעליהם סמכו בשנים האחרונות, הוא על דבר העירוב שנעשה במיוחד ע"מ לחברם. דעת הרבה פוסקים שיעירוב עושה רק רשות היחיד, ולא עיר אחת, וא"כ אינו נוגע לענין פרים שלא מדובר באיסור רשויות וטלטול, אלא בהגדרת העיר. [ע"י לעיל גליון 7 שהבאנו דעת הקה"י (קריינא דאגרתא ח"ב סי' ק"ה), ושו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' ס"ב ד"ה נתעורר), ושו"ת שבט הלוי (ח"א סי' ק"ד), ושו"ת אור לציון (ח"א סי' מ"ה)]. אבל מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל הורה שאם יעשו עירוב טוב, זה יועיל גם לקריאת המגילה. אלא שכעת השאלה האם העירוב הוא באמת כמו שמרן הגרי"ש רצה.

בספרים מובא שאמר שאע"פ שלענין טלטול צריך להימנע, ולא לסמוך על העירוב, מ"מ לענין מגילה הוא יועיל. בתנאי שלא יהיו קרפיות, ושיהיה עומד מרובה על הרחובות שהם בחשש רשות הרבים. אבל למעשה, יש בין הר חוצבים וסנהדריה המורחבת, לבין רמות ורמת שלמה, שטח גדול מאוד, פי כמה מבית סאתיים, שאין דרך בני אדם לעבור בו מחמת הצמחים והסלעים שבו, שלדעת מרן הגרי"ש שטח כזה הוא קרפף ונחשב כרמלית. תלמידי מרן בספריהם כתבו שלפי דברי האחראים על העירוב אין בו קרפיות, והיינו משום שהאחראים

אבל יש בו בעיה אחרת, באופן שהברונט עומד קבוע במקומו [שלא עומדים לסדר אותו בזמן הקרוב, ואינו מתנדנד ברוח], הרי יש לו דין מחיצה, דהיינו שהוא כחלק מהגדר של החצר, ונמצא שחצי מהלחי בלוע במחיצה ואין לו דין לחי. והרי זה כמו שטמנו אותו בתוך קיר, ואינו בולט מהקיר, שבטל ממנו דין לחי. ולכן יש להקפיד להסיר את הברונט ולהעבירו אל אחורי הלחי.

מקרה נוסף שהיה באותו מקום בתקופה אחרת, שהברונט עמד אחורי הלחי, אבל הוא התקפל מעט באמצע ונהיתה בו בליטה לאויר שבין הלחי לחוט, והפסיק בין הלחי לחוט. במקרה כזה הדין תלוי במחלוקת הנ"ל, האם יש שיעור לגג המפסיק, שאם צריך שיהיה בו רוחב טפח, הרי במקרה הנזכר לא היה בולט טפח, משא"כ אם אפילו דבר קטן מפסיק, כל שהוא עומד בין הלחי לחוט, א"כ גם זה מהווה הפסק.

לפתרון הבעיה אמר האחראי שהעמיד קרש אחורי הלחי, כדי שיחזיק את הברונט ישר, ולא יתקפל ויבלט מעל הלחי.

צינורות כיבוי אש הסמוכות ללחי

מקרה אחר שהגיע מאחראי על עירוב שכונתי, בלחי שעמד בצדי הרחוב, וחברת המים הוסיפה עמוד עם ברזים לצינורות של מכבי האש למקרה חירום, וקבעה את הצינור סמוך וצמוד ללחי. האחראי פנה לאחד מוותיקי העוסקים בעירוב, ואמר לו שזה לא בסדר משום "פתחי שימאי", דכיון שהצינור סמוך מאוד ללחי, הרי זה כמו לחי שיש בו בליטות ושקעים, שנוקטים להחמיר בו משום פתחי שימאי.



צינור כיבוי אש העומד לפני הלחי

אבל בדבר זה הורו רבני העירובים להקל, משום שהצינור אינו מחובר ללחי, אלא עומד לפניו, ובפרט שיש מעט רווח ביניהם (ס"מ אחד או שנים), ניכר שהצינור הוא דבר אחר העומד בחלל הפתח, ולכן אינו מהווה חשש של פתחי שימאי.

אלא שיש לדון בו מצד שני דינים אחרים, והדבר תלוי באיזה מקום העמוד עומד. א. אם העמוד עומד לפניו מהלחי כנגד העובי שלו, ומסתיר את חודו הפנימי, יש לדון בו משום דין לחי אחורי לחי (חזו"א סי' ס"ז ס"ק כ"ג), שהבעיה היא שהלחי האמיתי אינו סותם מקצת מהחלל של הפתח הפתוח. ועיין מש"כ בזה לעיל גליון 40. אבל כיון שבמקרה זה העמוד עומד לפני הלחי בתוך חלל הפתח, וחודו של הלחי ניכר לעומד בשטח העירוב, אין בו שאלה זו.

ובאופן שהעמוד יהיה תחת החוט ממש, וגבהו יי טפחים, יש לדון מצד שהוא מחלק באמצע הפתח. אבל דין זה הוא רק במחיצה שיש בה לפחות ד' טפחים, משא"כ בפחות מד' טפחים אינו חשוב מחיצה לחלק את הפתח. ולכן גם אם העמוד נמצא תחת החוט, אין בו שאלה הלכתית.

תמור שמיסי את חוט העירוב

עוד הערה שהגיעה ביום זה, מאחד הרבנים שהגיע לבני ברק לעצרת ההמונים שהיתה ביום רביעי, ונכנס דרך הגשר של רמת אלחנן. אותו רב דואג לעירוב שבשכונתו מאוד, ואף משתתף בבדיקתו ובתיקונו, וקורא את גליונות "תיקוני עירובין", ופעם התבטא עליהם, שמאז הגליונות יש לו יותר עבודה בהכשרת העירוב, אבל העירוב יותר כשר.

בדרכו הבחין בבעיה הלכתית בצורת הפתח שבירידה מהגשר, העמוד של העירוב מוצמד אחורי המעקה של הגשר, [ויש בו חסרון שעומד אחורי הכותל, לכן הוסיפו לחי בקצה המעקה (ראה תמונה)], לפני העמוד עומד תמור, שהלוח של התמור פוגע בחוט ומזיז אותו לצד,



תמור המסיט את חוט של העירוב

ואינו הולך בקו ישר. דין זה נכון, וזו בעיה, אלא שלא מדובר בצורת הפתח המשמשת לעירובים השכונתיים. אבל זו באמת בעיה חמורה, בפרט שזה קו חיצוני, כלומר שמחוץ לצורת הפתח הזו, יש את כביש גהה שאין עליו שום עירוב כלל, והוא גם רשות הרבים לרוב הפוסקים.

דברים אלו מלמדים, שהפיקוק על העירוב הוא דבר קשה ומורכב, צריך הרבה עירנות, הרבה ידע והרבה השקעה. אנו



עוד יש שטענו שלא קיבלו אישור חוקי להעמדתם ביערות, וא"כ זה לא עומד להתקיים, [וכ"כ הרב הראשי במכתבו שלא לסמוך ע"ז]. העושים נטלו הסכמה מראש העיר, אלא שזה עדיין לא מספיק בשביל שהרשויות יתנו להשאירם, כיון שהשטח הזה אינו בשיפוט העירייה.

עיבור וצירוף הכבישים הסמוכים לעיר

ב. בעיה מרכזית מאוד שבכל שטח מחלף, הכבישים לא עשו בורגנין, והמרחק בין הבורגנין שלמרגלות רמות, לבין הבורגנין שלמרגלות הר חוצבים, הוא יותר מקמ"א אמה, וא"כ אפילו אם נחשיב אותם בורגנין, עדיין אין חיבור רצוף. דעת העושים היתה שמחלף הכבישים עצמו יחשב כדבר המצטרף עם העיר, וזה ע"פ



אחד הבורגנין למרגלות הר

מש"כ בספר תחום שבת ומדידתו, שכתב השו"ע (סי' שצ"ח ס"ט) עיר שיושבת על שפת הנחל וכו', אם יש מעבה לפניו [שלא חוששים להתקרב לנחל], ומשתמשים בו, נמצא הנחל בכלל העיר, ומודדים משפת הנחל השני וכו'. וכתב המשנ"ב דאע"פ

שאין מעברים עם העיר אלא בית דירה (כמ"ש בסעיף ו'), י"ל דהתם משום שבאים לעבר העיר מפני מקום מסוים שנמצא חוצה לו, אבל הנחל הזה שהוא לפני כל העיר, וראוין להשתמש בו כל בני העיר, אע"פ שאינו ראוי לדירה מעברים בו את העיר. [ולכא"ו כונתו שאם החיבור רק במקום מסוים, אינו מועיל להרחיב את כל העיר, משא"כ נחל שנמצא כנגד כל העיר ומרחיב את השימוש לכל רוחב העיר]. לפ"ז סברו אלו שעשו את הבורגנין, שגם כביש המשמש למעבר לבני העיר, אפשר שיתעבר עם העיר. ולכן הכבישים של המחלף יחברו בין הבורגנים.

אבל הרבנים כתבו שיש לחלק טובא בין צורת השימוש של נהר לשימוש מעבר בכביש, וגם בספר הנ"ל כתב מפורש שכבישים אלו שהם בין עירוניים, אינם מצטרפים עם העיר, ואף בכביש שבעיר כתב רק בדרך אפשר. כמו"כ צירפו חצר של מפעל בהר חוצבים, וכביש של אוור תעשייה, שאלו דואי אינם משמשים את דיורי העיר. אבל בנוסף לכך הרי כבר כתב המשנ"ב שהמג"א הסתפק אם בכל מקום שמשמשים בני העיר, נתחיל למדוד משם, וסיים שבאליה רבה הסכים דאין להקל, שהרי גם בנחל גופא דעת כמה ראשונים שהנחל עולה במידת האלפים [ואינו כחלק מהעיר], והבא דלא להוסיף עלה עכ"ל. א"כ לאחר הכרעת המשנ"ב אין להחשיב את הכביש כדבר המתעבר עם העיר, ולכן גם אם המבנים הם כבורגנין, אין חיבור בין רמות למרכז העיר.

ויש עוד להאריך בזה, אך הבאנו כאן את הענין בראשי פרקים, לתועלת המעניינים.

דיני עירובין לחודש ניסן הבעל"ט

עירוב במצות מכונה

בענין עשיית עירוב חצרות במצות מכונה, דנו פוסקי זמנינו האם אפשר לערב בהם בפסח, באופן שיש בשטח העירוב אנשים שנוהרים מלהשתמש במצות מכונה. ועיין מה שכתבנו באריכות לעיל (גליון 9), שהדין מתחלק לג' נושאים. אלו שנוהרים רק מלאכול בעצמם, אבל נותנים לילדים במצות מכונה, אפשר לערב להם במצות אלו, הואיל וחזי לקטנים (עי' גמ' עירובין דף ל:). כמו כן אלו שנוהרים רק משום חומרא בלבד, או מחמת שאבותיהם לא השתמשו במצות מכונה, אפשר לערב להם במצות מכונה, כמ"ש במשנ"ב (סי' שפ"ו ס"ק מ"ז) לגבי מצה של חדש בחו"ל ע"ש.

אבל כאשר יש אנשים שהוראת רבותיהם שלא להחזיק כלל מצות מכונה, עד כדי שמגדירים אותם בחשש חמין, יש לדון שאי אפשר לערב להם במצות אלו. א. מחמת שחוב להם לזכות במצות מכונה בפסח. ב. מחמת שמדין ועשית ככל אשר יורה אסור להם לאכול מהמצות. ואמנם יש לדון שבאמת הלב יודע שאין בהם חשש חמין, אלא שאמרו כן למיגדר מילתא, מ"מ יש לדייק מלשון המשנ"ב שם שכשארם אוהו את הדבר לאיסור, אין מערבין לו בו.

לכן נכון להקפיד שמישהו יזכה ממצות יד, זכות לכל המשתתפים בעירוב. אבל צריך שהמזכה לא יקפיד עליהם, ויהיה מוכן לתת מהם למי שיבקש, [ולכן כתב השו"ע (סי' שס"ו ס"ה) שלא יערב במאכלים שהכין לאכול בשבת] וא"כ מי יש לו רק מעט מצות יד לליל הסדר בלבד, קשה לומר שהוא מוכן לתת מהם למי שיבקש. אלא שיפנה למי שמשתמש במצות יד לכל החג, ויבקש ממנו שיזכה

הקילו בזה ע"פ ת"ח אחד, שכידוע התווכחו איתו הרבה רבנים ע"ז. אבל מרן הגריש"א אמר באופן ברור שגם כשלא מדובר בזרעים, אלא קוצים וכדומה, שאדם רגיל יחשב להקיף ולא לעבור בתוכו הוי קרפף ודינו ככרמלית, וכמו שבארנו דברים בגליונות הקודמים, וא"כ העירוב אינו מספיק לדברי מרן הגרי"ש. וכן בענין העומד מרובה, היה בין רמות לרמת שלמה מקום מסוים שעשו עומד מרובה, והיו עליו הרבה טענות שאינו כשר, ולפני כשנה וחצי הוא נהרס מחמת הבניה במורד ההר של רמות, בשנה שעברה לאחר שעבר פורים עוררו אותם על הדבר, והשנה בזמן האחרון תיקנו שיהי עומד מרובה חדש במקום אחר, אשר גם עליו יש חולקים.

והנה מכיון שיש בעיות בעירוב, הלב יודע שלא נכון לסמוך על העירוב בצורה כזו, לדעת מרן הגרי"ש זצ"ל. ובכל שנה מחפשים תושבי השכונות למצוא דין נוסף, אולי הוא יועיל לתת להם דין לעשות פורים בט"ו. בשנה שעברה חידשו טעם חדש לתת דין "נראה לעיר מוקפת חומה", ולא מכח העיר העתיקה שברושלים, שהיא אינה נראית מרמות, אלא משום שרואים את הר שמואל, האזור של קבר שמואל הנביא, שיש אומרים שהיתה שם עיר מוקפת חומה.

בשנה שעברה יצאו כמה חיבורים על הענין הזה, שהראיה שהיתה עיר מוקפת חומה היא רק מחלוקת בירושלמי ואינו מוכרע, וגם במסורת שזה קברו יש פקפוק מבין כותבי הקורות, ואכמ"ל בזה.

פתרון ה"בורגנין" בין רמות להר חוצבים

בשנה זו עשו דבר חדש ומקורי ביותר. הוסיפו שורה של "בורגנין" [ביתנים קטנים הראויים לשומרי השדות], שבין אחד לשני יש פחות משבעים אמה ישיריים, על מנת שיחשבו



בורגנין השומד בין עצי העיר

לרצף של בתים המחבר בין גוש מרכז העיר לרמות, ואז רמות תחשב עיר אחת עם מרכז העיר הסמוך לעיר העתיקה. הבורגנין היו כעין קופסא מקרשים גודלם היה כשני מטר על שני מטר, כשיעור ד' על ד' אמות

לשיעור רח"ג, ולא לשיעור חז"א. והציבו אותם במורד ההר מרמות ב' לצומת כביש רמות, וכנגדו מהר חוצבים לצד השני של הצומת. בצומת עצמה במחלף הגדול של הכבישים לא הניחו בורגנים (ראה כמפה את תכנון מקומות הבורגנין).

בורגנין שנעשו לשם הרחבת העיר

מיד לאחר שנעשה דבר, יצאו הרבה רבנים וטענו שהוא לא מועיל כלל, מכמה סיבות. א. כשעיר תשובה (סי' שצ"ח סק"א) כתב בשם הדגול מרבבה, מי שרוצה לעשות צריפים בכל ע' אמה להרחיב את התחום, ואותן צריפים עשויים רק בשביל כן ולא שיהיה בהם אדם לשמור שדות או פירות, לאו כלום הוא, וזה פשוט מאוד בעיני. בדבריהם השע"ת משמע שכתב כן על צריפים פחות מוד' על ד' אמות, ובהז"א (סי' ק"י ס"ק כ"ג) כתב שדין זה הוא אפילו בבתים של ד' אמות, משום שאם לא נעשו בשביל ללון בהם, אינם בית דירה. וא"כ כיון הבורגנים הנ"ל נעשו רק בשביל הדין, ואין אדם גר בהם, אינם מרחיבים את העיר.

